

Simbol al cinstirii faptelor înaintașilor, monumentul Eroilor Pompieri a fost ridicat în anul 1901 pe locurile ce au cunoscut eroismul generației de la 1848¹. Operă a sculptorului Wladimir C. Hegel, prin soluțiile artistice, prin realizarea lor, monumentul s-a impus de-a lungul deceniilor în peisajul bucureștean ca aducere aminte a actului de la 13 septembrie 1848 din Dealul Spirii. Ridicat la intersecția străzilor Uranus și Fonteriei, în piațeta ce mărginea intrarea la Arsenalul Armatei, vatra vechilor

¹ C. Colescu Vartic, *1848 zile revoluționare*, București, 1898, p. 402—408, descrierea bătăliei din ziua de 13 septembrie 1848; «Gazeta Municipală», an VIII, nr. 390, 17 septembrie 1939, p. 1, 2, *Lupta pompierilor la 13 septembrie 1848*, include câteva relatări ale unor contemporani ai evenimentului. Este reprodus un desen din colecția D. Caselli, care a surprins iureșul luptei între cele două armate; *Calendarul pentru toți românii*, 1903, p. 157, N. D. Popescu evidențiază faptele de vitejie ale pompierilor.

cazărmi și locul bătăliei dintre ostașii români și cotropitorii otomani, monumentul Eroilor Pompieri a determinat manifestări de înaltă trăire a simțămintelor patriotice. Așa l-au cunoscut și respectat generațiile, pînă cînd, în al nouălea deceniu, prin dictat prezidențial, a fost înlăturat din acest amplasament. Astfel, a fost îndepărtat un monument evocator de mărețe fapte pentru a fi înălțată pe această vatră «Casa Republicii». Acum, după Revoluția de la 22 Decembrie 1989, în multitudinea de probleme ce-și așteaptă rezolvarea, se impun la loc de cinste și faptele trecutului. Readucerea în public, în ziua de 13 septembrie 1990, a monumentului Eroilor Pompieri oferă viitoarelor generații prilejul de a dialoga cu istoria. Act salutar care a concentrat participarea tuturor celor ce au trudit, într-un fel sau altul, pentru a-l reamplasa și restaura, reînscriindu-l în zestrea Capitalei.

Septembrie 1901, București. Pompieri, veterani ai revoluției de la 1848, participanți la festivitățile dezvelirii monumentului Eroilor Pompieri.

O succintă biografie a monumentului Pompierilor² ne ajută să înțelegem ce am primit ca moștenire și ce avem de transmis către cei ce vin.

La 50 de ani de la evenimentele de la 1848 s-a constituit un comitet de inițiativă pentru realizarea monumentului Eroilor Pompieri. La 16 iunie 1898 s-a pus piatra fundamentală a

² Alexandru Antoniu, *Album general al României*, vol. II, (1903), pl. 44, p. 4; George Oprescu, *Sculptura statuară românească*, București, 1954, p. 86, 88, 89, 90; Ion Munteanu, *Statuile Bucureștiului în Almanahul Flacăra*, [19]76, p. 45 *Anuarul Ateneului Român pe anul 1936*, p. 268; C. Căzănișteanu, *Amintirea lui 13 Septembrie 1848*, p. 391, în « *Revista Muzeelor* », an V, nr. 5, 1968, p. 389—394. Este reproducă fotografia celor 17 pompieri veterani participanți la serbările inaugurării monumentului; Florian Tucă, Constantin Ucrain, *Locuri și monumente pașoptiste*, București, 1978, p. 156—157; Arh. St. Buc., Fototeca, III 3437; Florian Tucă, Mircea Cociu, *Monumente ale anilor de luptă și jertfă*, Edit. Militară, 1983, p. 86.

[1907], București. Monumentul Eroilor Pompieri în zi de sărbătoare. Fotografia reproducă pe o carte poștală ilustrată.

viitorului monument. Menționăm că în fundația monumentului a fost deșus într-o casetă un pergament în care erau evocate considerațiile care au stat la baza actului de cinstire a înaintașilor. Lucrarea a fost încredințată sculptorului Wladimir C. Hegel, profesor la Școala de Arte și Meserii și la Școala de Arte Frumoase. Macheta monumentului a fost supusă atenției publicului larg, adevăratul contribuabil, realizator moral și material al acestui monument. Aprecierile³ favorabile au oferit autorului prilejul realizării unei lucrări de anvergură în

³ « *Arhivele Olteniei* », an. XVI, nr. 89—91, ianuarie-iunie 1937, p. 12—13, Eugen Carada a stăruit la ridicarea monumentelor: Mihai Viteazul, Ion C. Brătianu, C. A. Rosetti, monumentul Eroilor Pompieri, monumentul Goleștilor ș.a.; Arh. St. Buc., Municipiu, fond Ateneul Român, dosar 1/1924—1928, f. 22. Procesul verbal din 10 aprilie 1925, p. 2, consemnează donația făcută de Ateneul Român Muzeului Militar, constând din copia

1901, București. Monumentul Eroilor Pompieri în vechiul amplasament din piața Arsenalului Armatei. Fundalul este al clădirilor de pe strada Fonteriei. Fotografia evidențiază faptul că monumentul într-o primă etapă n-a avut un gard protector.

13 septembrie 1990, București. Grupul statuar al monumentului Eroilor Pompieri în noul amplasament. Foto: Alexandru Tănăsescu.

13 septembrie 1990, București. Festivitatea dezvelirii monumentului Eroilor Pompieri în noul amplasament. Momentul defilării unei unități de pompieri cu drapelul desfășurat. Foto: Alexandru Tănăsescu.

cadrul Școlii de Arte și Meserii din București. Dacă pînă în acel moment cele cîteva monumente publice turnate în bronz erau realizate în atelierele specializate din străinătate, acum, la cumpăna veacurilor, se trecea la turnarea ⁴ unei lucrări de mari proporții în cadrul acestei școli; o reușită și o adevărată lecție practică, ce a contribuit la formarea unor viitori turnători în metal ai lucrărilor de artă plastică ce și-au găsit amplasamente atît în țară, cît și peste hotare.

Componentele din bronz au fost amplasate pe soclul din granit roșu de Suedia. Compoziția

în ipsos a statuii componentă a monumentului Eroilor Pompieri, păstrată pînă atunci în rotonda Ateneului; Arh. St. Buc., fond Saint Georges, dosar 9/1902, f. 8, la Salonul Oficial din 1902 sculptorul Hegel a expus miniatura monumentului Eroilor Pompieri. Catalogul expoziției consemna la poziția 180 că era o reducere realizată în marmură.

⁴ P. Oprea, *Istoria turnătorilor artistice în bronz din București*, p. 37, în «Revista Muzeelor», an VI, 1/1969, p. 37.

statuară, avînd înălțimea de 2,50 m, redă printr-un personaj feminin România trîmbițînd biruința. Această victorie înaripată, expontă a tuturor idealurilor revoluției române de la 1848, este surprinsă și în postura de salvatoare a unui ostaș rănit în luptă.

Ansamblul grupului statuar, prin proporții, realizare artistică, amplasament, mediu ambiant, impresiona privitorul. Pe latura din față a soclului se află o placă de bronz pe care sînt înscrise cuvintele «Luptătorilor de la 13 septembrie 1848, Poporul român recunoscător, MDCCXXXIII». Acest text este încadrat de o cască de pompier, o compoziție heraldică, precum și un vultur cu aripile întinse.

Pe placa amplasată pe latura din spate se menționează: «În aducerea aminte a luptei susținută în acest loc de pompierii Bucureștilor, comandați de căpitanul Zăgănescu, și de Batalionul II din Reg. 2 de linie de sub comanda col. Radu Golescu, contra unei divizii de armată turcească comandată de Cherim Pașa». Pentru a fi protejat, monumentul a fost ulterior împrejmuit cu un mic gard metalic.

La 16 septembrie 1901, o mare adunare publică a reunit ⁵ pe participanții la solemn-

tatea dezvelirii monumentului Eroilor Pompieri. Impresionantă a fost și participarea ⁶ a nouă foști luptători de la 1848, respectiv patru din București și cinci din provincie. Cuvintele de înaltă simțire patriotică rostite de Dimitrie A. Sturdza, președintele Consiliului de Miniștri, au subliniat că acest monument era expresia recunoștinței întregului popor pentru bravii înaintași.

*

Întrucât vechiul spațiu a fost ocupat de edificiul Casei Republicii, se impunea alegerea unui nou amplasament, care prin caracterul evocator, mediu ambiant, accesibilitate, inclusiv în momentele de desfășurare a unor solemnități, să confere condiții optime ca monumentul să fie mesagerul înaltelor idealuri către generațiile viitoare.

După circa șapte ani de la retragere, în anul 1990, o măsură salutară a dus la reintegrarea acestui monument pe un nou amplasament. Situat în zona arterelor de circulație 13 Septembrie și Izvor, locul ales se justifică prin faptul că reamintește de drumul parcurs de trupele otomane ce la 1848 veneau dinspre Cotroceni pentru a ocupa perimetrul vechilor cazărmi ale oștirii pedestre. Soluția concretă de amplasare, însă, în fața unui imens edificiu, viitorul hotel Europa, contravine unor noțiuni elementare atât de urbanizare, cât și de estetică stradală. Clădirea, prin volum, înălțime, tratarea fațadelor, devine pentru monumentul Eroilor Pompieri ceva apăsător, dezavantajându-l, *minimalizându-i calitățile artistice* și caracterul de mesager peste veacuri al unui ideal național. Avem puține monumente pe care le putem privi din orice unghi. Acesta este unul din cele mai expresive. Înghesuirea în fața clădirii amintite diminuează

⁵ Presa timpului.

⁶ Fotografia veteranilor participanți la serbările dezvelirii monumentului Eroilor Pompieri a fost realizată de fotografii I. Niculescu din București, Șoseaua Jianu nr. 14, în tehnica plantinotipiei, pe hîrtie mată argintată. Revista «Albina», an. IX, nr. 20, din 12 februarie 1906, p. 547, consemna la rubrica Informații această știre, datînd evenimentul dezvelirii la 31 (sic!) septembrie 1901. Fotografia a fost publicată și în *Calendar pentru toți românii*, 1903, p. 152. Grupul veteranilor pompieri este format din 17 persoane. Este menționată ca dată a dezvelirii ziua de 16 septembrie 1901; *Monumentul Eroilor Pompieri*, evocare de Ion Panțuru în revista « Pentru Patrie », 9/1982, p. 16 ; Dan Berindei, *Anul 1848 în documente artistice*, în « Revista Muzeelor », nr. 3/1968, p. 197.

această calitate. Realizarea « operativă » a reamplasării făcîndu-se în ultimul moment, premergător zilei de 13 Septembrie, a impus o serie de soluții « salvatoare » ce nu concordă cu preocuparea de a avea monumente perene, care să se confrunte cu vicisitudinile ce se înregistrează odată cu trecerea timpului. Faptul că nu a fost recuperat vechiul soclu, placat cu granit roșu de Suedia, a impus placarea cu travertin, material care, se știe, se pretează numai la tratarea interioarelor, iar acolo unde a fost totuși folosit rezultatele au fost negative, ducînd la o rapidă deteriorare a placajului, ca urmare a acțiunii apei, înghețului, poluării etc. O incompletă soluție s-a folosit și la realizarea rampei din jurul monumentului, bordura neavînd prevăzute locurile de scurgere a apei.

Anii de « depunere » în curtea Combinatului Fondului Plastic, neglijența, reaua-voință au marcat bronzul statuii, cerînd o atentă tratare, chiar realizarea unei replici care să înlocuiască originalul în public, urmînd ca acesta să devină piesă de muzeu. Timpul a impus însă soluții mai pripite. S-a procedat la completarea lipsurilor și la o tratare cosmetică a suprafețelor exterioare. Semnificativă este soluția realizării platformei, placată și ea cu travertin. Faptul că nu s-au realizat în bordura ce o încadrează scurgeri pentru evacuarea apei va face ca după ploaie aceasta să se transforme în bazin cu apă, iar la îngheț va deveni patinoar.

În concluzie, actualul amplasament îl putem considera ca fiind o soluție de moment, urmînd ca finalizarea acțiunii de dotare să prevadă un amplasament definitiv pentru monumentul Eroilor Pompieri. Ziua de 13 Septembrie 1990 a fost o zi solemnă ⁷, înscriind la loc de cinste momentul redezvelirii monumentului Eroilor Pompieri. Cu acest prilej în soclu a fost încorporat un Act solemn, prin care au fost evidențiate simțămintele ce au determinat măsura de reintegrare în peisajul capitalei a acestui monument. O unitate a companiei de pompieri a dat onorul cu Steagul desfășurat.

VIRGILIU Z. TEODORESCU

⁷ Presa ante și post datei de 13 septembrie 1990 a acordat atenția cuvenită evenimentului, consemnînd prin texte și imagini semnificațiile acestei redezveliri.